

Turneul lui Gr. Manolescu la Viena

Călătorind la Paris în vara anului 1956, Teatrul Național „I. L. Caragiale” a efectuat cel dintâi turneu oficial peste hotare, din întreaga istorie a teatrului românesc. Au fost și în trecut ansambluri care au încercat turnee în străinătate. Dar cele două-trei încercări precare cunoscute nu s-au bucurat nici de sprijinul moral al autorității de stat, nici de un ajutor material, datorindu-se unor inițiative particulare.

În dosarul nr. 1001 din arhiva anului 1891 a Teatrului Național se găsesc o serie de documente care povestesc despre condițiile nefericite în care s-a desfășurat turneul la Viena al unei trupe românești. Trupa a fost alcătuită de Grigore Manolescu și Aristizza Romanescu, la sfârșitul stagiunii 1890/91, și cuprindea 28 de persoane printre care se aflau și Ion Cîrje cu fiica sa Anicuța (vestita actriță de mai târziu — pe atunci în vîrstă de șase ani), Ion Petrescu, Ion Brezeanu, Petre A. Sturdza.

Conducătorii ansamblului au cerut cu împrumut decorurile și costumele de la Teatrul Național, încă din luna martie. Aprobarea le-a venit de-abia în mai, directorul teatrului, Stăncescu, îngăduind împrumutul cu rezerva că materialele vor putea fi retrase oricînd va dori cel ce le-a împrumutat.

Trupa a călătorit pe Dunăre, cu vaporul, ajungînd la Viena după șapte zile. Din amintirile participanților aflăm că impresarul cheltuisese banii fără să facă reclama convenită și în oraș nu se știa de reprezentațiile românești. Manolescu respinse cu indignare oferta unor ziariști veroși de a publica articole în ultima clipă, contra plată.

Repertoriul jucat — Hamlet, Romeo și Julieta, Nero de Pietro Cossa și din repertoriul francez, melodrama Mindrie și amor (după Maitre des forges de Georges Ohnet) — nu s-a bucurat de prețuire. Sala era mereu goală; deficitul material a fost catastrofal.

Actorii romîni nu s-au putut întoarce în țară decît cu bani împrumutați de la consulul Romîniei la Viena, după un șir lung de corespondențe, declarații, procese-verbale, foarte vezatorii pentru ei.

Cînd te gîndești la condițiile excepționale în care a călătorit ansamblul Teatrului Național, sub oblăduirea directă a guvernului statului democrat-popular, și le compari cu cele ale călătoriei de odinioară îți vine să crezi că au trecut de atunci nu 65 de ani, ci trei secole.

Nu ca o curiozitate, ci ca un termen elocvent de comparație și ca o mărturie grea pentru aculturalitatea și neomenia oficialității de odinioară am socotit că trebuie date tiparului aceste documente — continuând inițiativa revistei de a publica materiale inedite drept fișe pentru o viitoare istorie a teatrului românesc.

Valentin SILVESTRU

Viena 17.6.1891

Telegramă ¹⁾
Ministerul Afacerilor Străine

Trupa Manolescu nu poate face față angajamentelor sale și să plece, decit dacă direcțiunea teatrului național se angajează să ramburseze banii avansați operind reținerea lunară a jumătății sumelor ce revin lui Manolescu și doamnei Romanescu care au făcut la legație un act în regulă în acest sens. Rugăm a se comunica de urgență dacă teatrul recunoaște acest angajament. Fiecare zi de întârziere mărește considerabil cheltuielile numeroasei trupe.

ss/ Mavrodî.

Viena 17.6.1891

Telegramă ²⁾
Direcția Generală a Teatrelor

Rugăm dați răspuns favorabil propunerii legației prin ministerul afacerilor străine. E vorba pur și simplu ca jumătate din veniturile noastre începind de la deschiderea stagiunii, fie cota-parte, fie beneficii, să fie reținute pînă la concurența sumei și să se trimită celui în drept.

Romanescu
Manolescu.

6 iunie 1891 ³⁾

Telegramă ⁴⁾
Domnului Mavrodî
Însărcinat de afaceri al Romîniei
Viena

Direcția Generală consimte să rețină jumătate din cota-parte și beneficii Manolescu, jumătate beneficii Romanescu.

Imposibil pentru moment a le da vreun avans.

Director General (indescifrabil)

NOTA. — În general, s-a păstrat scrierea vremii, făcîndu-se mici schimbări ortografice (*o* = *oa*, *a* = *i*, dar rămînînd la *esci* în loc de *ești*, *ei* în loc de *ăi* ș.a.m.d.) De asemenea s-au păstrat majusculele, chiar dacă sînt necorespunzătoare în unele cuvinte.

¹⁾ Originalul în limba franceză.

²⁾ Originalul în limba franceză. Telegrama conducătorilor turneului a fost expediată o oră după cea a lui Mavrodî, însărcinatul cu afaceri al Romîniei la Viena.

³⁾ Cel care a transcris telegrama a uitat probabil să pună și data pe stilul nou, cum e în celelalte documente. Telegrama de față a fost expediată de fapt în 18 iunie.

⁴⁾ Originalul nu există. La dosar se află ciorna răspunsului cu conținutul de mai sus, scrisă în limba franceză, probabil de G. Cantacuzino.

Ansamblul artistic Aristizza Romanescu - Grigore Manolescu in turneu la Viena

Direcțiunea Generală a Teatrelor

București 21/3 iunie 1891

No. 434

Domnule Însărcinat de afaceri.

Referindu-mă la telegrama din 6 Iunie a.c. in privința afacerii Manolescu-Romanescu, am onoare a vă ruga să binevoșiți pentru a noastră regulă a ne procura o copie după angajamentul ce dumnealor au subscris la Viena.

Primiți, vă rog, Domnule Însărcinat de afaceri, asigurarea distinsei mele considerațiuni.

Director General⁵⁾

Secretar

Al. C. Brăiloiu.

Domniei Sale

Domnului Însărcinat de afaceri al României la Viena.

MINISTERUL CULTELOR ȘI INSTRUCȚIUNII PUBLICE

Divisia Școalelor și Cultelor

Nr. 6947 din 4 iulie 1891

Domnule Director,

Cu adresa nr. 10765 a ministerului afacerilor streine, primim in copie raportul în.sărcinatului de afaceri al României la Viena sub nr. 921 însoțit de originalul declarațiunii făcută de d-na Ar. Romanescu și dl. Gr. Manolescu, artiști ai teatrului

⁵⁾ Neseminat; adresa a fost expediată de secretarul teatrului.

național din București, ambele privitoare la modul cum s-a repatriat din Viena și s-a lichidat situațiunea trupei d-lui Manolescu.

Comunicându-vă aceste acte, am onoare a vă ruga să dispuneți conform garanției ce i s-a dat de acea direcțiune către însărcinatul nostru de afaceri din Viena ca pînă la achitarea completă a datoriei contractate de dl. Manolescu și d-na Romanescu către dl. Lindheim să li se rețină lunar jumătate din sumele ce le vor reveni ca societari și beneficiari ai teatrului național.

Veți bine-voi a ne comunica de urgență rezultatul prezentei adrese, spre a comunica răspunsul domniei voastre departamentului afacerilor streine.

Primiți vă rog domnule director, asigurarea distinsei mele considerațiuni

Ministru, G. Dem. Teofănescu.

Capul divisiiei

indescifrabil.

D-lui

director general al teatrelor⁶⁾

Loco.

MINISTERUL AFACERILOR STRAINE

Copia raportului Înărcinatului cu Afaceri al Romîniei la Viena

M. Af. str. ad. nr. 10765/91

Domnule Ministru

Ca răspuns la telegrama sub Nr. 898 ce am avut onoarea a Vă trimite la 5/17 Iunie a. c. în privința repatrierei și a liquidării situațiunii trupei Domnului Manolescu am primit a doua zi de la Domnul Gr. Cantacuzino, Director General al Teatrului Național o depeșă prin care Domnia-Sa îmi făcea cunoscut că va reține jumătatea sumelor ce vor reveni Doamnei Romanescu și Domnului Manolescu spre achitarea datoriilor contractate de DD-lor aci.

M-am adresat atunci Domnului de Lindheim Consulul nostru general, și l-am rugat, pe baza declarațiunii ce vor face Doamna Romanescu și Domnul Manolescu și a garanției dată de Direcțiunea Generală a Teatrului Național din București, ca să dele pentru îndestularea Directorului Teatrului „Carl Theater”⁷⁾ achitarea otelului Național unde toată trupa a găzduit și plata locurilor dela Viena la Giurgiu pe un vapor al Companiei de navigare pe Dunăre. L-am rugat asemenea să caute a dobîndi de la Direcțiunea Teatrului „Carl Theater” și de la otelier reducerile pretențiunilor lor în cas dacă Domnia sa le va găsi exagerate și dela Direcțiunea Companiei de navigare o reducere asupra tarifului pentru transportul acestei societăți de 25 persoane.

Domnul de Lindheim a consimțit îndată și mi-a făcut cunoscut că va da cu împrumut, fără nici o dobîndă artiștilor romîni, în semn de simpatie⁸⁾, suma necesară repatrierei și achitărei datoriilor lor.

În cit privesce regularea socotelilor Domnului Manolescu cu Domnul Blasel, Directorul Teatrului „Carl Theater”, acest Domn s-a mulțumit cu suma de Fiorinî

⁶⁾ Pe acea vreme, directorul general al teatrelor era în același timp și director al Teatrului Național.

⁷⁾ Teatrul unde au avut loc reprezentațiile trupei romîne.

⁸⁾ Firește că în semn de simpatie, după ce timp de două zile, pînă ce a primit răspunsul de la București, că sumele împrumutate îi vor fi restituite, i-a lăsat pe artiști să umble înfometați prin Viena.

500 in loc de 1200 pe cari le reclama, căci Domnul de Lindheim probându-i că abuzase⁹⁾ in experiența artiștilor romini l-a amenințat de un proces.

La „Hotel Național” a căruia notă se urca la Fl. 822,51 s-a plătit in numerar 422,51. Transport, Fiorini 922,51 și Domnul de Lindheim a dat garanția lui pentru restul de 400. Compania de navigare pe Dunăre consimțind a acorda reducerea jumătății prețurilor locurilor cl. I și s-a plătit numai 327,65 și s-a remis in numerar Domnului Manolescu pentru bagajele, cheltuieli de drum, de mincare etc. și drumul de fer de la Giurgiu la București 745,84. Total Fiorini 2400 din care 2000 in numerar și 400 garanțai.

Am onoarea a Vă inainta, in alăturare actul autentic prin care Doamna Romanescu și Domnul Manolescu autorisă pe Direcțiunea Generală a Teatrului Național a face, pină la completa achitare a Domnului de Lindheim, reținerea jumătății sumelor ce li vor reveni. Transmițind acest act precitatei Direcțiunii Generale, Vă rog să binevoiți a-i cere, in schimb, confirmarea telegramului ce mi s-a adresat la 6/18 Iuile a. c. prin o scrisoare in care dinsa se va angaja a trimite Domnului de Lindheim sumele ce se vor fi reținute de la Doamna Romanescu și de la Domnul Manolescu.

Mă cred dator a semnala Excelenței Voastre că, fără ajutorul pecuniar al Consulului nostru General, nu sciu cum trupa Domnului Manolescu ar fi putut părăsi Viena, nici Guvernul, nici Direcțiunea Teatrului Național neputind pentru moment să le ajute. Situațiunea ei devenise foarte critică; decourile, costumurile, efectele lor erau sechestrate; după legile austriace, foarte severe in privința strelinilor datori, ei puteau in urma unei simple cereri a creditorilor, să fie inchiși pină la achitare.

Grație Domnului de Lindheim s-a putut liquida cu minimul de pagube o incercare artistică, pe care, dacă am fi fost consultați, am fi combătut-o cu multă energie, căci ea nu avea nici o șansă de succes pecuniar.

Binevoiți a primi Domnule Ministru incredințarea prea inaltei mele consideratiuni.

ss/E. Mavrodi.

N. B. Departamentul E. V.¹⁰⁾, este rugat să binevoiască a face a se incasa dela Casa Teatrului Național in contul Domnului Manolescu, suma de lei 9, conform

⁹⁾ Greșală de copiere; probabil „abusase de...”

¹⁰⁾ Excelenței Voastre.

Declarație

Subsemnatul Grigore Manolescu și Aristizza Romanescu secretari ai Teatrului Național din București, declarăm prin acest document ca de birou pe D^{le} de Lindheim, conștient general al Romanescilor din Viena în diplomașii în sea primim de la casa Beulcher national in cele bunare prezentate din sumele ce ne s-au remis in scrisori de beneficiar ai Beulcher national prin le comasente sumele de 2000 in florin și de pe la Beulcher la hotel national, pe parte de florin in garanția la cel hotel national (2400) și declarăm prin aceasta ca aceste sume in primul de la D^{le} de Lindheim pentru plata de lucrul combinat de noi cu acestora a sumelor noastre la Viena in a lunga Romanescu. Acest act de la bagajele sumelor de noi in parte de florin in libera noastră mană la cantina comasentimentul nostru expres de pentru agajarea D^{le} de Lindheim in rugat pe casa Leopoldine a la sumele de Viena in la suma de 9 lei.

Viena 7/19 Iunie 1891
Grigore Manolescu
Aristizza Romanescu

Facsimiliul declarației lui Grigore Manolescu și Aristizza Romanescu, datată Viena 7/19 Iunie 1891

chitanței aci-alăturată, datorită casei Legațiunei ca taxă pentru autentificarea ac-tului anexat.

Excelenței sale

Domnului C. Esarcu

Ministru al Afacerilor Străine.

Declarație ¹¹⁾

Subsemnații Grigore Manolescu și Aristizza Romanescu, societari ai Teatrului național din București, declarăm prin actul de față că subrogăm pe D-nul de Lindheim, consul general al României la Viena în dreptul nostru de a primi dela casa teatrului național în rate lunare jumătate din sumele ce ni se cuvin ca so-cietari și beneficiari ai teatrului național până la concurența sumei de Două mii florini dați parte D-lui Blasel, parte la hotel Național și patru sute de florini ca garanție la otel. Total două mii patru sute (2400) florini. Declarăm prin aceasta că acești bani i-am primit de la Dl. de Lindheim pentru plata datoriilor contractate de noi cu ocaziunea venirii noastre la Viena cu o trupă Română. Acest act de subrogație semnat de noi înșine, este făcut cu libera noastră voință conține con-simțămîntul nostru express și pentru asigurarea D-lui de Lindheim am rugat pe Onor. Legațiune a României din Viena de l-a autentificat.

Aristizza Romanescu
Grigore A. Manolescu

Viena 7/19 Iunie 1891.

spre neschimbare ¹²⁾
E. Mavrodi

Anul 1891 Iulie 5 N. 455.

Domnule ministru ¹³⁾

Spre răspuns la Adresa Dvs. nr. 6947 din 4 Iulie 1891 relativă la datoria ce au contractat la Viena către dl. Lindheim artiștii societari ai Theatrului Național D-na. Aristizza Romanescu și Dl. Gr. Manolescu am onoarea a vă face cunoscut că Direcția Theatrelor a luat măsurile necesare spre a se opri pe fiecare lună cu începere chiar din luna Iunie, jumătate din cota-parte ce se cuvine lunar numiților artiști, până la achitarea sumei ce datorează. Partea artiștilor societari fiind însă foarte mică în timpul lunilor de vară, Direcția va expedia D-lui Lindheim prima rată a datoriei la finele lunii lui August iar după începerea stagiunii Theatrale se vor expedia sumele cuvenite la finele fiecărei luni. ¹⁴⁾

¹¹⁾ La dosar se află originalul, scris de mîna lui Gr. Manolescu.

¹²⁾ Pe verso-ul declarației se află procesul-verbal al autentificării (cu stampila legației) pe care nu l-am mai reprodus, pentru a nu ocupa prea mult spațiu.

¹³⁾ Ciornă nesemnată, probabil a adresei trimisă de direcția generală a teatrelor, ministrului Instrucțiunii și Cultelor.

¹⁴⁾ Corespondența oficială se oprește aici. Urmarea poate fi însă cunoscută din „Amintirile” lui Petre Sturdza. El notează cu amărăciune că, deoarece un an mai tîrziu, Manolescu a încetat din viață, Aristizza Romanescu a plătit singură, timp de mulți ani, datoria contractată față de consulul de la Viena — artiștii romîni care au vrut să ducă faima țării peste hotare negăsind nici un sprijin și nici o înțelegere la guvernul de atunci.